

Maragall, Panikkar, Taylor i el misteri de la paraula

Jordi Pigem

Doctor en Filosofia. Coordinador dels tres primers volums de l'edició catalana de l'*Opera Omnia Raimon Panikkar*

El 15 d'octubre de 1903, Joan Maragall va pronunciar com a lliçó inaugural del curs a l'Ateneu Barcelonès el seu *Elogi de la paraula*, on lloa la llum i el misteri de tota paraula vertadera, és a dir, de tota «paraula viva». ¹ Joan Fuster ho va sintetitzar així: «per a Maragall, la paraula és sagrada: un esdeveniment misteriós, que les rutines i les necessitats diàries ens priven de reconèixer com a tal». ² Maragall gosa dir: «Havent-hi en la paraula tot el misteri i tota la llum del món, hauriem de parlar com encantats, com enlluernats». ³ Què és, però, aquest misteri i aquesta llum? Què volia dir Maragall?

Quinze tardors més tard, a Barcelona naixia Raimon Panikkar, que dècades després desenvoluparia una filosofia del llenguatge que entronca perfectament amb la que presentava Maragall, tant pel que fa al caràcter misteriós i sagrat de la paraula com pel que fa a la sensibilitat pels parlars rurals. ⁴ Panikkar, però, no sembla haver arribat al

1. Joan MARAGALL, *Elogi de la paraula i altres assaigs*, a cura de Francesc Vallverdú (Barcelona, Edicions 62, 1978), ps. 33-42. El text acaba dient, precisament, «si heveu sentit una paraula viva, una sola... llavors feliç jo, feliços vosaltres. Adéu-siau».

2. Joan FUSTER, *Literatura catalana contemporània* (Barcelona, Curial, 1972), p. 44 (citat a MARAGALL, *Elogi de la paraula...*, ps. 13-14).

3. MARAGALL, *Elogi de la paraula*, cit., p. 34.

4. Maragall elogia el «parlar del poble» a *Elogi de la paraula*, cit., ps. 36-42. Panikkar ho fa repetidament en l'assaig «la paraula, creadora de realitat» (*Fe, hermenèutica*,

misteri de la paraula a través de Maragall, sinó a través de la tradició índica i d'autors germànics del segle xx. A aquest nexce entre Maragall i Panikkar hi podem afegir encara un altre pensador d'inspiració cristiana, Charles Taylor, que renova la defensa del misteri de la paraula en la seva obra més recent.⁵

L'any 1978, en un text autobiogràfic, Panikkar no esmenta la qüestió del llenguatge entre els temes principals del seu pensament. L'any 1991, en una edició revisada del mateix text, sí que ho fa:

«Més tard, vaig adonar-me de la naturalesa central i última de la paraula, probablement a conseqüència d'un llarg període de solitud. Aquí sóc conscient de la influència, entre d'altres, d'Ebner, Heidegger i Bhartḥari [...]»⁶

El mot com a font i eix del món

Raimon Panikkar va escriure diversos textos importants sobre la parla i la paraula, publicats a partir de 1980 i ara recollits al volum *Fe, hermenèutica, paraula* de la seva *Opera Omnia*.⁷ Però ja abans, en la seva

paraula, Fragmenta, Barcelona, 2016). Per exemple (p. 300): «Per això, no pensem tan sols en el paper dels lingüistes, dels poetes i dels filòsofs del llenguatge, sinó en el del poble que encara parla des de les entranyes del seu sentir i no imita el que es diu a les grans ciutats ni repeteix rutinàriament el que ha sentit o vist per ràdio o televisió.»

5. Charles TAYLOR, *The language animal: The full shape of the human linguistic capacity* (Harvard University Press, Cambridge, 2016).

6. *Philosophie als Lebensstil*, a PANIKKAR, *Der Weisheit eine Wohnung bereiten* (Kösel, Munic, 1991), p. 120 (*Invitació a la saviesa*, Proa, Barcelona, 1997, p. 106).

7. *Opera Omnia Raimon Panikkar*, vol. IX, tom 2: *Fe, hermenèutica, paraula* (Fragmenta, Barcelona, 2016), part tercera, *Paraula: L'esperit de la paraula*, ps. 283-419. Inclou els textos *Paraules i termes* (original anglès: *Words and terms*, 1980); *La triple intersubjectivitat lingüística* (original anglès: *The threefold linguistic intrasubjectivity*, 1986); *Les paraules de l'Escriptura són categories religioses universals? Llenguatge cristià per al tercer mil·lenni* (original anglès: *The Christian challenge for the third millennium*, 1990); *La paraula, creadora de realitat* (1994); *El poder de la paraula* (original anglès: *The power of words*, 1995); *Tradició* (original alemany: *Tradition*, 2002).

monumental antologia de textos vèdics (*The Vedic Experience*, 1977), Panikkar havia reflexionat a fons sobre la parla i la paraula (totes dues, «parla» i «paraula», es diuen amb el sànscrit *vāc*). En aquestes pàgines que Panikkar escriu a Vāraṇasī, a la riba del Ganges, trobem punts en comú amb el que Maragall havia escrit a Barcelona, a la riba de la Mediterrània (descarto una influència directa en un sentit o l'altre).

Tant Panikkar com Maragall entenen la paraula com a eix del món (del món humà, si més no):

«*Vāc* és veritablement “la matriu de l’univers”». (Panikkar, *L'experiència vèdica*)⁸

«L'home és per participació en la Paraula». (Panikkar, *L'experiència vèdica*)⁹

«Tot el que és participa en *vāc*; a través d'ella tot ha vingut a l'ésser; i la seva empremta és pertot arreu». (Panikkar, *L'experiència vèdica*)¹⁰

«La paraula es la cosa més meravellosa d'aquest món perquè en ella s'abracen i es confonen tota la meravella corporal i tota la meravella espiritual de la Naturalesa». (Joan Maragall, *Elogi de la paraula*)¹¹

Tant la tradició hindú que aquí reflecteix Panikkar com la tradició cristiana que inspira Maragall consideren que la paraula té un caràcter sagrat i primordial:

«La Paraula és la primera manifestació de l'Absolut». (Panikkar, *L'experiència vèdica*)¹²

«*Vāc*, que era en el principi [...]». (Panikkar, *L'experiència vèdica*)¹³

«Una reflexió sobre la paraula ens porta, com diu el R̥g-veda, als mateixos confins de l'univers». (Panikkar, *La paraula, creadora de realitat*)¹⁴

8. PANIKKAR, *L'experiència vèdica, cit.*, p. 146.

9. PANIKKAR, *L'experiència vèdica, cit.*, p. 139.

10. PANIKKAR, *L'experiència vèdica, cit.*, p. 127.

11. MARAGALL, *Elogi de la paraula...*, p. 33.

12. PANIKKAR, *L'experiència vèdica, cit.*, p. 126.

13. PANIKKAR, *L'experiència vèdica, cit.*, p. 126.

14. PANIKKAR, *Fe, hermenèutica, paraula, cit.*, p. 310.

«Oh! Quina cosa més sagrada! Diu sant Joan: “En el principi era la paraula, i la paraula estava en Déu”: i diu que per ella foren fetes totes les coses [...]». (Maragall, *Elogi de la paraula*)¹⁵

El misteri parla en la paraula

No hi ha quelcom misteriós en la paraula?

«La Paraula és el misteri central que és situat en el cor mateix de la realitat». (Panikkar, *L'experiència vèdica*)¹⁶

«*Vāc*, certament, és el misteri primordial que combina en ell mateix els tres mons del temps: passat, present i futur». (Panikkar, *L'experiència vèdica*)¹⁷

«Cada paraula conté també una referència al misteri —sigui transcendent o immanent. [...] Les paraules no tenen fons. Cada paraula diu més del que expressa». (Panikkar, *La paraula, creadora de realitat*)¹⁸

«Havent-hi en la paraula tot el misteri i tota la llum del món, hauriem de parlar com encantats, com enlluernats. Perquè no hi ha mot, per ínfima cosa que ens representi, que no hagi nascut en una llum d'inspiració, que no reflecteixi quelcom de la llum infinita que infantà el món». (Maragall, *Elogi de la paraula*)¹⁹

Ara bé, què és aquest misteri? Molts dels nostres contemporanis, inclosos experts en lingüística, potser preguntarien, des d'una visió instrumental del llenguatge: «Què hi ha de misteriós en la paraula? No són els mots simples signes? No són les llengües mers instruments de comunicació?». Els mots són més que simples signes des del moment en què hi ha poesia, les llengües són més que mers instruments des del moment que el fet humà és incompreensible sense la dimensió

15. MARAGALL, *Elogi de la paraula, cit.*, p. 34.

16. PANIKKAR, *L'experiència vèdica, cit.*, p. 136.

17. PANIKKAR, *L'experiència vèdica, cit.*, p. 127.

18. PANIKKAR, *Fe, hermenèutica, paraula, cit.*, p. 313.

19. MARAGALL, *Elogi de la paraula, cit.*, p. 34.

El llenguatge no és quelcom sobrevingut, sinó quelcom essencialment constitutiu de l'existència humana. Per això la visió instrumental del llenguatge porta a una visió instrumental de l'ésser humà.

lingüística: el llenguatge no és quelcom sobrevingut, sinó quelcom essencialment constitutiu de l'existència humana. Per això la visió instrumental del llenguatge porta a una visió instrumental de l'ésser humà.

Per això, també, «el problema de la llengua no és un problema 'lingüístic', és un problema humà»,²⁰ és a dir, un problema antropològic.

Com argumenta Charles Taylor, probablement el filòsof viu més prestigiós, la visió instrumental del llenguatge difícilment es pot sostenir després del que hem après de Saussure, Frege, Merleau-Ponty i molts altres autors que han reflexionat sobre la parla, la paraula o les complexitats de la traducció poètica.²¹ Taylor denuncia com les visions instrumentals «roben al llenguatge el seu caràcter misteriós (*its mysterious character*)»²² i cerquen una «explicació lliure de misteri (*mystery-free account*) del llenguatge»²³ a base de «representar el significat lingüístic com quelcom d'estar per casa i sense cap misteri (*down-to-earth and nonmysterious*)».²⁴ En qualsevol cas, «el llenguatge roman en molts sentits quelcom misteriós».²⁵

El misteri de la parla i de la paraula ha estat assenyalat per lingüistes (com Wilhelm von Humboldt, les reflexions del qual, assenya-

20. PANIKKAR, *Fe, hermenèutica, paraula, cit.*, p. 341.

21. Sobre la traducció poètica és molt recomanable Andrés CLARO, *Las vasijas quebradas: Cinco variaciones sobre 'la tarea del traductor'* (Santiago de Chile, Universidad Diego Portales, 2012).

22. TAYLOR, *The language animal, cit.*, p. 6.

23. TAYLOR, *The language animal, cit.*, p. 119.

24. TAYLOR, *The language animal, cit.*, p. 117.

25. TAYLOR, *The language animal, cit.*, p. 341.

la Panikkar, «representen un pas necessari per a una reflexió occidental i crítica sobre el llenguatge»²⁶ filòsofs (com Merleau-Ponty) i, naturalment, poetes. Panikkar posava com a exemple uns versos de Gottfried Benn:

«Ein Wort —ein Glanz, ein Flug, ein Feuer,
ein Flammenwurf, ein Sternenstrich—
und wieder Dunkel, ungeheuer,
im leeren Raum um Welt und Ich.

Un mot —una fulgor, un vol, un foc,
un raig de flames, un llampec del cosmos—
i un altre cop, l'exorbitant fosc,
la buidor en l'espai, en el món i el jo».²⁷

La paraula viva és sempre única

Recordem que ens referim a la paraula en sentit genuí, la paraula creativa i sincera, parlada amb el cor. Maragall distingeix clarament entre «paraula viva» i «paraula vana», en un sentit molt similar a com gairebé mig segle després Merleau-Ponty distingirà entre «paraula parlant» (*parole parlante*) i «paraula parlada» (*parole parlée*), repetitiva i mancada d'impuls creatiu.²⁸ Panikkar, per la seva banda, contraposa la paraula pròpiament dita amb el que anomena «termes». Els termes són objectivables, unívocs i repetibles —i com a tals, fàcilment traduïbles. En canvi, les paraules no es deixen objectivar, tenen caràcter propi. L'experiència ens mostra que les paraules amb sentit no es poden repetir:

26. PANIKKAR, *Fe, hermenèutica, paraula, cit.*, p. 314.

27. Citat a PANIKKAR, *Fe, hermenèutica, paraula, cit.*, p. 308 (versió catalana de l'autor d'aquest article).

28. MERLEAU-PONTY, *Phénoménologie de la perception* (París, Gallimard, 1945), p. 229. «On pourrait distinguer une *parole parlante* et une *parole parlée*. La première est celle dans laquelle l'intention significative se trouve à l'état naissant. [...] De là la parole parlée, qui jouit des significations disponibles comme d'une fortune acquise.»

Són les paraules vives les que vehiculen l'experiència humana plenament viscuda.

«Cada paraula és única. Cada vegada que dic “sí”, “papa”, “t'estimo”, “no hi estic d'acord”, “Déu”, “Pere”, “justícia”, no és un simple posar etiquetes per aclarir o classificar. És una crida o una resposta —un jurament, una promesa— per dir quelcom que és inseparable del que es diu i que no es pot reduir als mers “continguts” del que es diu. [...] Cada paraula és nova cada cop que és pronunciada.»²⁹

«Has fet una bona conferència, un sermó inspirat; has tingut una conversa animada, un diàleg ple de vida. Més tard et conviden a un sopar ensopit i et pregunten què has dit, que se't veu amb tant d'entusiasme. No pots repetir-te, no pots tornar-ho a dir, no pots presentar de la mateixa manera la paraula viva.»³⁰

Són les paraules vives les que vehiculen l'experiència humana plenament viscuda. Per molt que avui el llenguatge estigui ple de mots que han anat perdent força, en el fons del llenguatge encara batega l'alè de la paraula viva. Al capdavall, com assenyalava Emerson (l'únic autor, a banda de Ramon Llull, que Maragall cita en l'*Elogi de la paraula*), tota llengua és feta de mots que originàriament eren plens de vida i de força poètica:

«Així com la pedra calcària dels continents està feta de masses infinites de closques de petits d'animals, de la mateixa manera el llenguatge està fet d'imatges, o trops, que ara, en el seu ús secundari, fa temps que han deixat de recordar-nos el seu origen poètic.»³¹

29. PANIKKAR, *Fe, hermenèutica, paraula, cit.*, ps. 367-368.

30. PANIKKAR, *Fe, hermenèutica, paraula, cit.*, p. 374.

31. EMERSON, *The Poet*, citat a OWEN BARFIELD, *Speaker's Meaning* (San Rafael (California), The Barfield Press), ps. 51-52.

És per aquest caràcter únic de la paraula viva que Panikkar considerava l'escriure com una activitat transcendental:

«Escriure em permet i gairebé m'obliga a aprofundir en el misteri de la realitat. [...] Escriure pressuposa pensar, però també donar forma, cisellar pensaments, polir-los, vestir-los amb colors, flaires i formes, i encara reforçar-los i posar-los en acció. És un procés d'encarnació de la "paraula, que esdevé carn".»³²

El misteri de la comprensió

Un altre misteri és la connexió entre la idea i la paraula. Maragall es meravella davant del fet que, en parlar, els llavis «es mouen, vibra l'aire amb una varietat subtil i aquesta vibració material, materialment percebuda del sentit, porta en el seu si aquesta cosa immaterial desvetlladora de l'esperit: la idea!»³³ Com fem el pont entre el material i l'immaterial?

Merleau-Ponty, escrivint sobre «el misteri del llenguatge», s'admira també de com els mots ens duen al seu significat i, en la mesura que parem atenció al significat, ens oblidem dels mots mateixos. Per al filòsof francès, és un misteri el fet que el llenguatge, «a través d'una mena de sobreeximent», ens porta més enllà de si mateix i ens obre a un significat.³⁴

També Humboldt es referia al caràcter «inescrutable» (*Unerforschliches*) del vincle entre el so i el seu sentit:

«Per molt que s'esmicolin els conceptes i es desmembrin les paraules tant com es vulgui, no s'avançarà gens cap al misteri de com la idea es vincula pròpiament amb la paraula.»³⁵

32. *Philosophie als Lebensstil*, dins *Der Weisheit eine Wohnung bereiten*, cit., p. 98.

33. MARAGALL, *Elogi de la paraula*, cit., ps. 33-34.

34. MERLEAU-PONTY, *L'algorithme et le mystère du langage*, a *La prose du monde* (París, Gallimard, 1969), p. 162.

35. Wilhelm von Humboldt, *Gesammelte Schriften*, vol. 7 (*Kawi-Einleitung*) (Berlín, Behr, 1836), p. 171.

El 18 de març de 1976, poc abans de morir, Heidegger va enviar a Panikkar una còpia manuscrita del que pràcticament és el seu darrer poema, «Sprache».

«Els éssers humans no s'entenen els uns als altres perquè s'intercanviïn signes de les coses de manera efectiva [...], sinó que s'entenen perquè cadascun toca en l'altre la mateixa baula de la cadena de les representacions sensibles i de les seves produccions interiors de conceptes, perquè cadascun toca en l'altre la mateixa corda del seu instrument espiritual, i així sorgeixen en uns i altres conceptes corresponents, tot i que no idèntics. [...] Quan d'aquesta manera es toca la baula de la cadena o la corda de l'instrument, vibra el tot, i el concepte que sorgeix de l'ànima ressona en harmonia amb tot el que envolta la baula individual fins a les distàncies més remotes.»³⁶

Quan les paraules diguin i mostrin

Panikkar esmenta Martin Heidegger com un dels filòsofs que el van influir en la seva filosofia del llenguatge. L'any 1953, Heidegger va sentir parlar molt elogiosament d'una conferència que Panikkar acabava de pronunciar a Friburg de Brisgòvia, i va demanar al degà de la Universitat de Friburg, Max Müller, que volia conèixer Panikkar. En un text sobre la seva relació amb Heidegger, Panikkar compara la seva primera trobada amb un «amor a primera vista».³⁷

El 18 de març de 1976, poc abans de morir, Heidegger va enviar a Panikkar una còpia manuscrita del que pràcticament és el seu darrer poema, «Sprache» («Llenguatge», «Parla») amb la dedicatòria

36. Wilhelm von Humboldt, *Gesammelte Schriften*, vol. 7 (*Kawi-Einleitung*), cit., ps. 169-170. Ernst Cassirer fa seva aquesta visió de la comprensió entre les persones a *Phänomenologie der Erkenntnis (Philosophie der symbolischen Formen*, vol. 3) (Hamburg, Meiner, 2010), p. 256.

37. PANIKKAR, *Eine unvollendete Symphonie*, a Gunter Neske (ed.), *Erinnerung an Martin Heidegger* (Neske, Pfullingen, 1977), p. 173.

«Per al Prof. Panikkar i els seus alumnes». Adjuntem la transcripció del poema³⁸ (de vegades obscur i ple de mots en «heideggerès») amb una traducció pròpia, necessàriament temptativa:

«*Sprache*

Wann werden Wörter
wieder Wort?
Wann weilt der Wind weisender Wende?

Wenn die Worte, ferne Spende, Sagen
—nicht bedeuten durch bezeichnen—
wenn sie zeigend tragen
an der Ort
uralter Eignis
—Sterbliche eignend dem Brauch—
wohin Geläut der Stille ruft,
wo Früh-Gedachtes der Be-Stimmung
sich fügsam klar entgegenstuf.

Llenguatge (Parla)

Quan esdevindran les paraules
de nou paraula?
Quan romandrà el vent en un gir revelador?

Quan les paraules, donació llunyana,
diguin
—no signifiquin mitjançant el designar—,
quan mostrant portin
al lloc
primordial i propici
—tradicció arrelant els mortals—

38. El poema apareix en reproducció facsímil a *Eine unvollendete Symphonie, cit.*, p. 177.

Heidegger evoca l'esperança que la parla es deslliuri de la visió instrumental que la reifica, de manera que les paraules «no signifiquin mitjançant el designar» sinó que «diguin» i «mostrant [ens] portin» a un lloc ple de sentit.

on ens crida el so de la calma,
on la disposició auroralment-pensada
s'alça flexible i clara.»

La paraula viva, vertadera, no és simplement allò que designa (*das Bezeichnende*), sinó allò que mostra (*das Zeigende*). En el poema que dedica a Panikkar, Heidegger evoca l'esperança que la parla es deslliuri de la visió instrumental que la reifica, de manera que les paraules «no signifiquin mitjançant el designar» sinó que «diguin» i «mostrant [ens] portin» a un lloc ple de sentit. Per a Heidegger, a qui en bona mesura segueix Charles Taylor en la seva filosofia del llenguatge, el que ara cerquem ja estava present en l'experiència humana originària que millor coneixia, la de la Grècia preclàssica:

«En l'època culminant de Grècia s'experienciava el significar (*Zeichen*) com un mostrar-se (*Zeigen*) [...]. L'alteració del significat, del mostrar-se al designar (*vom Zeigenden zum Bezeichnenden*), recolza en el capgirament de l'essència de la veritat.»³⁹

La parla parla

Un dels misteris del llenguatge és l'espontaneïtat amb què flueix a través de nosaltres. Quan aprenem una nova llengua, hem d'esforçar-nos per recordar conscientment determinats detalls del lèxic o la gramàtica. Quan parlem la llengua fluidament, no hem de parar

39. HEIDEGGER, *Unterwegs zur Sprache* (Pfullingen, Neske, 1959), p. 245.

Humboldt expressa la seva sorpresa davant del fet que «cada paraula està indefectiblement present en la parla en el moment just en què és requerida», fet extraordinari que queda fora de l'abast de «cap memòria humana» concebuda des del materialisme reduccionista.

atenció a res d'això: la parla flueix a través de nosaltres, i ens preocupem tan poc del lèxic i la gramàtica com de la mecànica i els angles de les nostres passes quan passem per un indret pla i tranquil.

Humboldt expressa la seva sorpresa davant del fet que «cada paraula està indefectiblement present en la parla en el moment just en què és requerida», fet extraordinari que queda fora de l'abast de «cap memòria humana» concebuda des del materialisme reduccionista.⁴⁰ En efecte, una persona adulta té a la seva disposició un repertori de desenes de milers de paraules (centenars de milers, en el cas de molts poliglots) que apareixen sense cap esforç i de manera immediata (el fet que de vegades hem d'esforçar-nos per recordar un mot és l'excepció que confirma la regla: el cas habitual, gairebé sempre, és que la parla flueix amb naturalitat, sense esforç).

Però encara més extraordinari és el fet mateix d'aquest fluir: el fet que els mots arriben en el moment just que els necessitem. Maurice Merleau-Ponty escriu:

«Il faut faire comprendre [...] que les choses nous ont et que ce n'est pas nous qui avons les choses. [...] Que le langage nous a et que ce n'est pas nous qui avons le langage. Que c'est l'être qui parle en nous et non nous qui parlons de l'être.»⁴¹

40. Wilhelm VON HUMBOLDT, *Gesammelte Schriften*, vol. 7 (*Kawi-Einleitung*), cit., 1836, p. 101.

41. MERLEAU-PONTY, *Le visible et l'invisible* (Paris, Gallimard, 1964), p. 247 (anotació del 20 de maig de 1959).

Més coneguda és la formulació de Heidegger:

«La parla en la seva essència no és ni expressió ni una activitat de l'home. La parla parla.»⁴²

Com diu Panikkar, a l'Índia això ja ho havia assenyalat Śabārācārya més d'un mil·lenni abans: «és la paraula la que parla», «Śabda [la paraula] parla, fa saber».⁴³ Avui, sota l'embranchida de la reificació del llenguatge i del desencantament del món, aquesta experiència ens pot resultar estranya. Però aquesta ha estat sempre l'experiència dels poetes i dels oradors inspirats. També Merleau-Ponty planteja que a través de nosaltres parla el món:

«En un sens, comme dit Valéry, le langage est tout puisqu'il n'est la voix de personne, qu'il est la voix même des choses, des ondes et des bois.»⁴⁴

La lingüística també implica el fet que els éssers humans som éssers socials. Com assenyalava Eugen Rosenstock-Huessy, un altre dels autors germànics que van influir en la filosofia del llenguatge de Panikkar: «Tot llenguatge pressuposa que tots plegats encarnem un únic ésser» (*Alle Sprache setzt voraus, daß wir alle zusammen ein einziges Wesen verkörpern*).⁴⁵

Llenguatge i identitat

Entre els textos de Panikkar sobre la parla i la paraula destaca l'assaig *La paraula, creadora de realitat*, ponència troncal d'un simposi

42. HEIDEGGER, *Unterwegs zur Sprache*, cit., p. 19: «Die Sprache ist in ihrem Wesen weder Ausdruck, noch eine Betätigung des Menschen. Die Sprache spricht».

43. PANIKKAR, *Fe, hermenèutica, paraula*, cit., ps. 307 i 369.

44. MERLEAU-PONTY, *Le visible et l'invisible*, cit., ps. 203-204.

45. Eugen ROSENSTOCK-HUESSY, *Die Sprache des Menschengeschlechts* (L. Schneider, Heidelberg, 1963), p. 735, citat a PANIKKAR, *Fe, hermenèutica, paraula*, cit., p. 323.

que va tenir lloc a Tavertet durant dos caps de setmana de setembre de 1992, amb la participació d'eminents representants de la lingüística i les lletres catalanes i sota la coordinació del mateix Panikkar.⁴⁶ A *La paraula, creadora de realitat*, Panikkar fa afirmacions com les següents:

«La vitalitat d'una llengua, índex màxim de la identitat d'un poble, rau en la seva creativitat, es mostra en el caire únic amb què revela el món i es manifesta amb l'expressió genuïna amb què dona sentit al fet de viure.⁴⁷

Els problemes prioritaris del català són, al meu entendre, metafísics i antropològics abans que tècnics i logístics. [...] Els mots són símbols, cristallitzacions històriques d'experiències col·lectives. [...] Per aquest motiu, quan una llengua gosa absorbir-ne una altra, subreptíciament o declaradament, intenta pervertir els seus mots, manipular les seves expressions més genuïnes, tracta, en una paraula, de malmetre'n la parla i deformar el seu tarannà natural.⁴⁸

El problema del català no és una qüestió de gramàtica; és el problema del poble català, del seu tarannà, del seu ésser, de la seva independència.»⁴⁹

Panikkar parla aquí d'independència cultural, vagi o no acompanyada d'un estat propi. Gandhi centrava la seva idea d'independència (*svaraj*, literalment «auto- [sva, cf. 'seva'] govern [raj, cf. 'regir']») en l'autogovern de cada persona per si mateixa. Panikkar trobava obsoleta la idea d'estat-nació (tot i que, quan és factible, pot tenir una utilitat pràctica a curt termini) i posava l'èmfasi en la independència cultural i lingüística: «La independència d'un poble és la independèn-

46. Ara a *Fe, hermenèutica, paraula...*, cit., ps. 297-356. Les actes del simposi, que comptà amb ponències de Joan Martí i Castell, Francesc Vallverdú, Joan Margarit, Carles Duarte, Joan Veny, Pere Lluís Font, Jesús Tuson, Mila Segarra, Norbert Bilbeny, Aina Moll, Miquel Strubell, Àlex Susanna, Jordi Pere Cerdà, Isidor Marí i Jordi Bruguera, entre d'altres, foren publicades com *Llenguatge i identitat: Lexicosofia catalana* (Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona, 1994).

47. PANIKKAR, *Fe, hermenèutica, paraula*, cit., p. 298.

48. PANIKKAR, *Fe, hermenèutica, paraula*, cit., p. 299.

49. PANIKKAR, *Fe, hermenèutica, paraula*, cit., p. 341.

Panikkar trobava obsoleta la idea d'estat-nació (tot i que, quan és factible, pot tenir una utilitat pràctica a curt termini) i posava l'èmfasi en la independència cultural i lingüística.

cia cultural, i aquesta és efecte i causa de la independència de la seva llengua». ⁵⁰ En un article a *La veu de Catalunya* l'estiu de 1907, Joan Maragall també afirmava que la nació és la llengua:

«Per a mi la nació és la llengua. [...] al voltant del Pirineu i més lluny escampant-se pels plans cap a Tolosa i cap a Pau i també tot arran del mar cap a Marsella i més enllà; i de la nostra banda igualment per la costa i les illes [...] hi ha una llengua dolça, dolça, molt difosa i matisada, virolada diríem, alterada per tants accidents i tantes influències, però fonamentalment una i sencera [...]. ¿I on crida amb veu de renaixença aquesta llengua, sinó en boca catalana?» ⁵¹

És en la paraula viva, creadora, i en la parla genuïna, més que no pas en el ceptre o la bandera, on hi ha no tan sols la nació, sinó «tot el misteri i tota la llum del món».

50. PANIKKAR, *Fe, hermenèutica, paraula, cit.*, p. 338.

51. JOAN MARAGALL, *A n'en Pere Coromines*, «La veu de Catalunya», núm. 2951, 11 de juliol de 1907, p. 1.